

TEKE ZSUZSA

Firenze külpolitikája és Zsigmond (1409–1437)

Firenze nemcsak azért tartotta fontosnak külföldön tartózkodó polgárai érdekeinek védelmét, hogy a városállam gazdagsága tovább növekedjék, de politikai szempontok is vezették, amikor így járt el. A külországokban levő firenzeiek ugyanis fontos információkat szolgáltattak anyavárosuknak, amelyek nélkülözhetetlenek voltak az illető országgal szemben követendő firenzei politika kialakításához. A városállam vezetése nemegyszer figyelmeztette erre polgárait. 1405-ben például lelkére kötötték Filippo Sclarinak, hogy magas méltóságában se feledkezzék meg hazája szolgálatáról.¹ A Signoria 1411. évi levele bizonyíték arra, hogy Pipo eleget tett ezen kötelezettségének, és rendszeresen tájékoztatta a köztársaságot a magyarországi eseményekről.² A rendszeres híradás különösen fontos volt Zsigmond esetében, akivel a firenzei külpolitikában hol mint potenciális szövetségessel, hol mint potenciális ellenséggel számoltak, és akivel uralkodása alatt szinte állandó diplomáciai érintkezésben álltak.

Amióta László nápolyi király erőteljes hódító politikába kezdett Itáliában, a firenzei diplomácia igyekezett gátat vetni előretörésének. E diplomáciai erőfeszítések során számoltak Zsigmond esetleges támogatásával, aki Lászlót továbbra is ellenségének tekintette. Firenze éppen ezért igyekezett Zsigmond kedvében járni, hogy adandó alkalommal segítségéért folyamodhasson. 1410 júniusában a pápához, XXIII. Jánoshoz küldött követeit utasította: a pápával folytatott tárgyalások során támogassák a magyar király követét, Pipót.³ Firenze ugyanis közvetíteni próbált Zsigmond és az egyházfő között, hogy az egyházat érintő ügyekben egyezzenek ki egymással. A Lászlóval 1411-ben kötött béke

¹ 1405. július 5. SIMONYI ERNŐ: Flórenczi Okmánytár I–II. MTA Kézirattára, Bp. (a továbbiakban: Flórenczi Okmt.) I. 64. sz.

² 1411. november 6. Flórenczi Okmt. II. 134. sz.

³ 1410 június. Flórenczi Okmt. I. 66. sz.

után annyi változás történt, hogy a városállam igyekezett mindkét uralkodóval jó viszonyban maradni. Két, Budán tartózkodó firenzei kereskedő leveléből arról értesülünk, hogy a firenzei követek 1412 augusztusában Zsigmond és László kibékítésén fáradoztak.⁴ László ugyan jobban szeretne volna, ha Firenze szövetséget köt vele Zsigmond ellen, erre azonban a köztársaság nem volt hajlandó.

1413-ban kiújult a háború László és a pápa között. Firenze az egyházfő oldalán állt, s diplomáciai, katonai segítséget adott neki. 1413-ban egymást váltották követeik az év eleje óta Itáliában időző Zsigmondnál. A Velencével háborúban álló királyt a mielőbbi békére kívánták rábírní, hogy azután igénybe vehessék segítségét László ellen. A követjelentések arról számoltak be, hogy Zsigmond nagy szívéllyességgel viseltetett irántuk, és készségesnek mutatkozott a tárgyalásokra.⁵ Figyelembe véve itáliai terveit, ez nem is lehetett másképpen, hisz neki sem volt közömbös Itália egyik legbefolyásosabb, leggazdagabb városállamának barátsága. A követek azonban csakhamar érzékelhették, hogy Zsigmondot nem lesz könnyű megnyerni a tervnek. Az 1415 augusztusában írott jelentésük szerint a király nem sok hajlandóságot mutat a Lászlóval való ellenségeskedés felélesztésére, ugyanakkor eltökélt szándéka mindaddig folytatni a háborút Velencével, amíg Dalmáciát vissza nem szerzi, és a háborúhoz egyenesen Firenzétől várt segítséget. Mindezt mérlegelték Firenzében, amikor 1414 júniusában újra Lászlóhoz közeledtek. 1414 augusztusában meghalt László, és így erről az oldalról megszűnt Firenze fenyegetettsége.

Zsigmond és Firenze diplomáciai érintkezése az 1420-as években élénkült meg újra, amikor Firenze érdekeit egy újabb itáliai állam, Milánó terjeszkedése sértette. A firenzei diplomácia első lépésként a Milánóval Zsigmond ellen szövetkezett Velencét akarta a maga oldalára állítani, és a milánói herceg elleni háború tervének megnyerni. 1423 márciusában érkeztek a követek Velencébe,⁶ s felajánlották közreműködésüket a béke megkötésében Velence és Zsigmond között, enélkül ugyanis kevés remény volt arra, hogy Velence felbontja szövetségét Milánóval. Velence egyelőre elutasította az ajánlatot. A herceg újabb tér-

⁴ 1412. augusztus 13. Flórenczi Okmt. I. 77. sz.

⁵ 1413. augusztus 1. Flórenczi Okmt. I. 92. sz.

⁶ LUIGI SIMEONI: *Le Signorie*. Milano 1950. I–II. (a továbbiakban: SIMEONI 1950.) I. 449.

nyerése Romagnában arra készítette Firenzét, hogy 1424 februárjában egyik legtehetségesebb politikusát, Rinaldo degli Albizzit küldje Velencébe a tárgyalások újrakezdésére.⁷ Rinaldo degli Albizzi, látva vendéglátói közömbösségét egyenesen azzal fenyegetőzött, hogy Zsigmondot mozgósítja a herceg ellen, amivel még inkább megmerevítette a velenceiek magatartását.

Albizzi fenyegetésének alapja Zsigmond és Filippo Maria Visconti meglehetősen ellentmondásos viszonya volt. 1412-ben még a német birodalom védelmébe ajánlotta a herceget, majd a Velencével 1414 óta szövetségben lévő Visconti politikáját egyre nagyobb ellenszenvvel figyelte. A firenzeiek abban reménykedtek, hogy Zsigmond sereggel jön Itáliába F. M. Visconti megfélézésére. Zsigmond ugyanis a firenzei követ előtt ilyen értelemben nyilatkozott 1425 elején.⁸ Firenze erre nyomban újabb követet menesztett hozzá a részletek megtárgyalására.⁹ A követutasításból kiderül, hogy Firenze ligába akarta tömöríteni az itáliai államok egy részét a „zsarnok” megzabolozására. Igyekezett azonfelül tisztára mosni Zsigmond előtt a velencei köztársaságot, amely tudomása szerint csak kényszerűségből szövetkezett Viscontival, és jóindulattal viseltetik Zsigmond irányában. A követet utasították arra is, keresse fel Pipót, köszönje meg eddigi szolgálatait, és buzdítsa őt, hogy továbbra is munkálkodjék „*in favore della Signoria e della citta nostra et dei cittadini e mercatanti nostri*”. Ebből is nyilvánvaló, Pipo nemcsak Zsigmondnak volt hű alattvalója, hanem élete végéig megmaradt Firenze hű polgárának, aki távol idegenben sem feledkezett el hazájáról.

Ugyancsak fontos információkat kapott a Zsigmond körüli eseményekről Firenze Filippo del Benétől is, akit a követutasítás a király *servitor*aként emleget. A tárgyalások során azonban a király egyelőre csak arra volt kapható, hogy követeket küldjön Svájcba,¹⁰ buzdítva a köztársaságot a herceggel immár háborúban álló Firenze megsegítésére. Nem tekinthető véletlennek, hogy a követek – Filippo del Bene, Giovanni Melanesi – maguk is firenzeiek voltak, akik

⁷ Uo.

⁸ 1425 nyara előtt. Flórenczi Okmt. I. 263. sz.

⁹ Uo.

¹⁰ WILHELM ALTMANN: Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410–1437). Innsbruck 1896–1900. I–II. Regesta imperii XI. (a továbbiakban: ALTMANN 1896–1900.) I. 306., 5889. sz.

mindenkinél jobban képviselhették hazájuk érdekeit. Firenze volt olyan reálpolitikus, hogy nem hagyatkozott egyedül Zsigmondra, és folytatta a tárgyalásokat Velencével is. Míg Zsigmond hadrakeléséből a milánói herceg ellen nem lett semmi, és a Svájcba küldött követek sem jártak eredménnyel, addig 1425 decemberében létrejött a szövetség Firenze és Velence között.¹¹

Filippo Maria Visconti a két köztársaság közeledését, majd szövetségét úgy próbálta ellensúlyozni, hogy Zsigmond felé tett lépéseket. Zsigmond 1425 májusában meglelégedéssel nyugtázta a herceg hűségnyilatkozatát, mert Velence ellen látott benne potenciális szövetségest.¹² Ugyanakkor nem utasította el a Velencével való mielőbbi béke gondolatát sem, ezért az ebben az ügyben közvetítőként ajánlkozó Firenzének szemet hunyt a Velencével kötött szövetsége fölött. Ez nagy megkönnyebbülést váltott ki Firenzében, ahol előre rettegtek attól, hogyan fogadja majd Zsigmond ezt az új erőátcsoportosítást. Hanem ő, miként a követek jelentették,¹³ legnagyobb meglepetésükre nem reagált ellenségesen a liga hírére, és a követeket szívélyes fogadtatásban részesítette. Igaz ugyan, hogy a tárgyalások folyamán megpróbálta Firenzét kibékíteni F. M. Viscontival, és látható módon arra törekedett, hogy a két kereskedőköztársaság szövetségét felbomlassza. A követjelentésekből kitűnik, hogy a tárgyalásokon mindvégig aktívan részt vett Pipo is. Ezúttal inkább Zsigmond, mint Firenze álláspontját támogatta, azt hangoztatva, hogy F. M. Visconti hatalmának megdöntése Velence hatalmának túlzott megerősödését eredményezné, ami Firenzének sem érdeke. Ezért Firenze bölcsen tenné, ha nem segítené Velencét a herceg ellen, s mielőbb békére lépne vele.

Firenze azonban nem fogadta meg polgára tanácsát, annak ellenére, hogy Zsigmond nagy súlyt helyezett a mielőbbi békekötésre. 1426 augusztusában Szász János veszprémi püspököt bízta meg a békeközvetítéssel.¹⁴ Bár a köztársaság kínosan ügyelt arra, hogy a herceget pártoló Zsigmonddal jó viszonyban maradjon, a szövetséget nem volt hajlandó felbontani Velencével, és a herceggel

¹¹ Simconi 1950. I. 463.

¹² 1425. május. 12. ALTMANN 1896–1900. II. 6287. sz.

¹³ 1426. június 17. Flórenczi Okmt. I. 96. sz.

¹⁴ 1426. augusztus 23. ALTMANN 1896–1900. II. 6722. sz.

külön békét kötni. A Dieci di Balia 1426 augusztusában velencei követéhez írott leveléből kitűnik,¹⁵ Firenze nem tartott attól, hogy a magyar király katonailag segíti Milánót, amit pedig a herceg Budán tárgyaló követei mindenképpen szerettek volna elérni. Firenze, hála Magyarországon tartózkodó polgárainak, pontosan ismerte a királyság helyzetét, Zsigmondnak a husziták és a törökök miatti lekötöttségét, és ezért nem adott hitelt a magyarok Itáliába jöveteléről keringő híreknek, amelyeket egyébként is a milánóiak terjesztettek.

Ha katonai segítséget nem adott is Zsigmond Milánónak, követei – közöttük Giovanni di Nofri – útján 1426 szeptemberében igyekezett újra nyomást gyakorolni a köztársaságra a béke, valamint annak érdekében, hogy az ellene harcoló Velencének ne adjanak segítséget.¹⁶ Firenze nem sietett a válasszal, amit Zsigmond zokon is vett. Richoldo di ser Paolo Richoldi, a Magyarországon üzleteket bonyolító firenzei kereskedőn keresztül hangot is adott neheztelésének. A veszprémi püspököt 1427 áprilisában pedig egyenesen arra utasította, hogy a városállam birodalmi kiváltságainak megvonását kilátásba helyezve kényszerítse őket a békére.¹⁷ Firenze végül 1427 júniusában határozta el magát a válaszra. Két követet, Pietro Guicciardinit és Luca di Maso degli Albizzit, küldtek Magyarországra.¹⁸ A terjedelmes, mindenre aprólékosan kitérő követutasítás jól példázza, miként törekedett a köztársaság Zsigmond jóindulatát megnyerni, egyúttal Velence érdekeinek megfelelően eljárni. A király kegyének elvesztése többek között az országában előforduló firenzei kereskedők miatt is káros lenne – olvashatjuk a követutasításban –, akik nagyon megsínylenék a király haragját. Nehéz elképzelni, hogyan gondolta Firenze, hogy megmaradhat a király kegyeiben, ha kívánságait rendre visszautasítja. A követutasítás ugyanis semmi konkrétumot nem tartalmazott azokra a kérdésekre, amelyekre Zsigmond pozitív választ várt.

Pietro Guicciardini – Luca degli Albizzi útközben elhalálozott – élete leg-hosszabb követségében járt el, amely alatt alaposan megismerkedett a magyaror-

¹⁵ 1426. augusztus 2. Flórenczi Okmt. II. 55. sz.

¹⁶ 1426. szeptember 25. Flórenczi Okmt. II. 57. sz.

¹⁷ 1427. április 26. ALTMANN 1896–1900. II. 6901. sz.

¹⁸ 1427. június 22. Flórenczi Okmt. I. 262. sz.

szági viszonyokkal, a király terveivel, Firenzével szemben követett politikája mozgatórugóival. 1427 augusztusában találkozott először Zsigmonddal Bécsben.¹⁹ A kihallgatáson a király akaratából jelen volt Filippo del Bene, Leonardo di Nofri, Lorenzo Scolari és Simone Melanesi. Zsigmond kegyesnek mutatkozott a firenzeiek irányában, ugyanakkor megjegyezte, hogy nemcsak a német-római birodalomnak, de a magyar királyságnak is hálaival tartoznak, mert annak idején I. Nagy Lajos a pápa ellen segítette őket. A király reményét fejezte ki, hogy a firenzeiek jobb belátásra bírják a velenceieket, és az általa diktált békefeltételeket fogadják majd el.

A követ szó szerint idézte Zsigmond egy kijelentését, amelyet a racionális olasz képtelen ötletnek tartott: „Firenzeiek, ti segítetek nekem békét kötni Velencével, én pedig békét teremtek Itáliában, és aztán valamennyien együtt megyünk a Szentföld meghódítására.” Valószínűleg Zsigmond sem gondolta ezt komolyan, bár úgy tűnik, a keresztes hadjárat eszméje egész életében foglalkoztatta. Az 1427. november 8-án írott jelentésében a követ arról számolt be,²⁰ hogy a király újabb csapatokat akar küldeni Velence ellen, hogy nyomást gyakoroljon a béke megkötése érdekében, és megakadályozza, hogy a milánói herceg segítség híján Velencéhez pártoljon. Kiderül, hogy a Velence és Zsigmond közötti béke létrejöttén nemcsak a firenzeiek, hanem a németek is fáradoztak. „*Uno gran mercatante tedesco*” volt a firenzei követtel egyidőben Zsigmondnál. A követ természetesen minden befolyását latba vetve igyekezett megakadályozni a tervezett katonaság elküldését, ami feltehetően nem tetszhetett Zsigmondnak. Ugyanakkor a király a velencei követ jövetele elé gördített akadályt, ami viszont a firenzei követben váltott ki visszatetszést, aki szeretett volna már távozni. Ezt a szándékát a királlyal bizalmas Simone Melanesin keresztül közölte az uralkodóval, aki igyekezett elhárítani magától a felelősséget a velencei követ késedelméért, és természetesen mindenért, beleértve az itáliai háborút is, Velencét okolta. A firenzei követ erre töle telhetően megvédélmezte Velencét, az itáliai háború miatt a milánói herceget kárhóztatva. Zsigmond azonban kitartott meggyőződése mellett, s a nézőpontok különbözősége nem használhatott Firenze

¹⁹ Flórenczi Okmt. I. 25. sz.

²⁰ Flórenczi Okmt. I. 28. sz.

és Zsigmond kapcsolatának. Ennek egyik következménye lehetett, hogy a firenzeiek helyzete az országban megromlott, miként a követ jelentette.

Zsigmond a követ előtt állandóan azzal fenyegetőzött, hogy Itáliába készül Milánó megsegítésére, illetve a rend és béke megteremtésére. Giucciardini azonban úgy látta, hogy erre az ország állapota, töröktől való fenyegetettsége miatt egyhamar nem kerül sor, bármennyire sürgesse is Visconti és az ügyet támogató királyné, aki különösen rossz viszonyban volt az országban tartózkodó firenzeiekkel. Véleménye szerint a király titkon azt szeretné, ha Milánó és a liga mielőbb békét kötne egymással – Ferrarában ekkor már folytak a béketárgyalások –, és így nem kellene a hercegnek tett ígéretét beváltani.

Időközben megérkezett a velencei követ, aki a jelek szerint egyedül tárgyalta a magyar királlyal, mert a firenzei ki sem mozdult Kövinnből. Az 1428 márciusában kelt követjelentés alapján azt gondolhatták Firenzében, hogy végképp eljátszották a király rokonszenvét.²¹ Zsigmondot az háborította fel, hogy a liga és Milánó közötti béketárgyalások a pápa közvetítésével folytak, aki Velence javára döntött a területi kérdésekben. Kirohant a firenzeiek ellen is, a velenceiek támogatását róva fel nekik, és lojális magatartásra intette őket. Zsigmond nyilván attól tartott, hogy a velenceiek számára előnyös béke megnehezíti majd a velük való egyezkedést. Jelentette a követ azt is, hogy 900 fős segélycsapat indult Magyarországról a herceg pozíciójának erősítésére. Tudni vélte a követ, hogy F. M. Visconti a törökkel tárgyalta Zsigmond érdekében, hogy erői felszabaduljanak, és megejtse a várvavárt itáliai bevonulást.

Az itáliai bevonulás azonban ezúttal is elmaradt. 1428 áprilisában a milánói herceg és a liga békét kötött egymással, amit a firenzei követ sietett jelenteni Zsigmondnak.²² Örömmel tapasztalta, hogy a korábbi haragnak nyoma sincs a királyban, sőt nagy meglepéssel vette tudomásul a béke hírért. A változásnak az lehetett az oka, hogy Zsigmondnak szüksége volt a Velencével folytatott béketárgyalásokon Firenze közreműködésére. A béketárgyalások Zsigmond túlzott pénzkövetelései és egyéb elfoglaltsága miatt csak igen lassan haladtak előre, és kudarccal fenyegettek. 1428 szeptemberében rövidebb időre fegyver-

²¹ 1428. március 16. Flórenczi Okmt. I. 38. sz.

²² 1428. május 16. Flórenczi Okmt. I. 42. sz.

szünetet kötöttek, ami lehetővé tette a firenzei követ számára, hogy végre hazatérjen. Követsége nem tekinthető különösebben sikeresnek. Bár kenyéértö-résre nem került a sor Zsigmond és Firenze között, a küldött minden erőfeszítése ellenére sem tudta elérni, hogy a király szabadon bocsássa az országában bebörtönzött firenzeieket, ami azért jelzi, hogy a királyság és a köztársaság kapcsolata nem volt zavartalan.

A Velencével kötött fegyverszünet lejártával Zsigmondon volt a követküldés sora. Követe, Tommaso Melanesi, „*cittadino et servitore della communita di Firenze*”, aki egyben egy „sereg dolgot” is bevásárolt számára Firenzében, előter-jesztette kívánságát, amely a firenzeiek közvetítő tevékenységének felújítására vo-natkozott. Egyben felszólította Firenzét, kössön békét Milánóval, amellyel 1431 eleje óta Velencével együtt újra harcban állt. A követ egyébként jó firenzei polgárként elárult oly dolgokat is, amire a királytól nem volt felhatalmazása. Így közölte a Signoriával, hogy Zsigmond és Visconti titkos megállapodása értel-mében a herceg Genovát átadja az uralkodónak, és együttesen támadnak Velence ellen, ha Zsigmondnak nem sikerülne békét kötni a köztársasággal. Zsigmond nagy pénzeket szerzett a vállalkozásra.²³ Firenze 1431 márciusában válaszolt.²⁴ A legnagyobb tisztelettel és hódolattal vannak iránta, mint olyan uralkodó iránt, aki a firenzei polgárokkal megkülönböztetett jóindulattal bánt. Kívánságait, ami a Velencével való tárgyalások közvetítését, területeiken való áthaladása enge-délyezését illeti, örömet teljesítik. A milánói herceggel azonban egyelőre nem kívánnak békét kötni, és nagyon udvarias formában elutasítják Zsigmond ajánlközását a közvetítésre is.

Firenze, miként ez velencei követének adott utasításából kiderül, arra törekedett, hogy Zsigmondot a liga oldalára állítsa, és meggyőzze őt háborúja jogosságáról.²⁵ Ez az igyekezete azonban eleve kudarcra volt ítélve, mert az időközben Itáliában római királlyá koronázott Zsigmondnak eltökélt szándéka volt az itáliai béke megteremtése, császári jogainak érvényesítése az itáliai területek felett. 1432-ben több ízben is felszólította a véleménye szerint biro-

²³ 1431. február 20. Flórenczi Okmt. I. 101. sz.

²⁴ 1431. március 6. Flórenczi Okmt. I. 83. sz.

²⁵ 1431. március 24. Flórenczi Okmt. I. 86. sz.

dalmi területeket, Luccát és Sienát támadó Firenzét, hagyjon fel a háborúval, és a császári törvényszék elé terjessze az említett városokkal s a milánói herceggel kapcsolatos panaszait.²⁶

Firenze azonban azontúl, hogy köveit barátságát bizonygató szövegekkel küldözgette a királyhoz, semmit nem tett óhaja szerint. Zsigmond a sienaiak és luccaiak elleni firenzei támadást egyenesen ellene és a birodalom elleni támadásként értelmezte, és magát is hadban állónak tekintette a köztársasággal. 1432 júniusában Bajor Vilmost arról értesítette, hogy nem tudott Sienába utazni, mert a pápa, a velencei IV. Jenő és Firenze csapatai megütköztek a milánóiakkal, akik pedig római útját hivatottak biztosítani. Firenze pedig intése ellenére elfoglalta Luccát.²⁷ Így érthető, hogy Zsigmond és a köztársaság viszonya meglehetősen elmergesedett. A feszültséget még csak fokozta, hogy Firenze a Zsigmonddal ellenséges pápával szövetségben járt el. Zsigmond ekkor rendelte el a köztársaság elleni retorzióként a birodalomban s Magyarországon kereskedő firenzeiek fogságba ejtését, vagyonuk elkobzását, amit Firenze jogtalannak tartott. Figyelemre méltó, hogy a birodalmi választókhöz és a magyar előkelőkhöz 1432 novemberében írott levelében Firenze, amikor kereskedőiről ejt szót, már csak a Magyarországon tevékenykedőkről beszél, és a német birodalom területén működőket meg sem említi, amiből következtethetünk, melyik ország volt fontosabb terrén a firenzei gazdaság számára.

Zsigmond és Firenze más-más nézőpontból ítélte meg az eseményeket. Míg Zsigmond a német-római birodalomhoz tartozó területek elleni támadásként értelmezte Firenze Sienával, Luccával szembeni fellépését, addig Firenze egyes itáliai városok között támadt nézeteltérés eligazításaként igyekezett ezt feltüntetni, amibe Zsigmondnak nem lehet beleszólása. Az 1432. november 29-én a pápához küldendő követének adott utasításból egyértelműen kitetszik, hogy Firenze Zsigmondot Itália számára veszélyes hatalomnak tartotta, aki csak bajt hozhat Rómára is, és akit lehetőleg távol kell tartani a várostól.²⁸ Néhány hónap múlva azonban már az az irányzat kerekedett felül a firenzei külpolitikában,

²⁶ 1432. június 16., június 29., augusztus 4. Flórenczi Okmt. I. 103., 104., 106. sz.

²⁷ 1432. június 18. ALTMANN 1896–1900. II. 9164. sz.

²⁸ Flórenczi Okmt. I. 89. sz.

amely az ellentétek elsimítására, a király kiengesztelésére törekedett. 1433 februárjában újabb követet küldtek hozzá,²⁹ felajánlva, hogy közvetítenek közte és a pápa között, közölve egyben azt is, hogy folynak már a béketárgyalások Siena és Firenze, valamint a liga és a milánói herceg között. 1433 áprilisában Zsigmond közreműködése nélkül létrejött a béke Itáliában, miként néhány hónappal később Zsigmond is Firenze asszisztenciája nélkül kötött 5 évre szóló fegyverszünetet Velencével. A májusi császárkoronázás után Zsigmond itáliai politikájában fordulat következett be. Az elkövetkezőkben a Milánóval szembeni itáliai erőcsoporthozzás mellé állt, ami összhangban volt a firenzei érdekekkel, így uralkodásának utolsó éveiben a kapcsolatok újra normalizálódtak.

²⁹ 1433. február 8. Flórenczi Okmt. I. 88. sz.